

Glista da las tradiziuns vivas en Svizra – preservar, intermediar e promover il patrimoni cultural immaterial

■ Il tschaiver da Basilea, la grafica svizra, il Chalandamarz u la festa da vendemia – tut questas tradiziuns èn inventarisadas en la «Glista da las tradiziuns vivas en Svizra». Las tradiziuns vivas èn noss patrimoni cultural immaterial. Cun participar il 2008 a la Convenziun da l'Unesco per mantegnair il patrimoni cultural immaterial ha la Svizra suttastritgà l'impurtanza da las tradiziuns vivas ed è s'obligada d'elavurar ina glista da questas tradiziuns. L'inventarisaziun vul promover la reno-schientscha, la revalitaziun ed il mantegniment dal patrimoni cultural immaterial. Plinavant è la glista la premissa per pudair nominar tradiziuns vivas sco patrimoni cultural da l'Unesco.

La Convenziun da l'Unesco

La Convenziun da l'Unesco per la preservaziun dal patrimoni cultural immaterial è vegnida statuida ils 17 d'october 2003 da la Conferenza generala da la Unesco ed è entrada en vigur ils 20 d'avrigl 2006. Ella cumplettescha la Convenziun da l'Unesco per la protecziun dal patrimoni mundial cultural e natiral, statuida l'onn 1972, destinada a la preservaziun dal patrimoni material ed immovibel. Ella cum-

plettescha ultra da quai la Cunvegna da l'Unesco per la protecziun e la promoziun da la diversitad da las expressiuns culturalas, siond che la diversitad culturala sa basa fermamain sin la ritgezza dal patrimoni cultural immaterial. Fin oz partecipeschan bundant 120 stadis a la Cunvegna.

La Constituziun cumpiglia ils suandants elements principals: Ils stadis participants ston garantìr bunas cundiziuns generalas per la realisaziun e tradiziun dal patrimoni cultural immaterial tant a nivel naziunal sco en la collavuraziun internaziunala. Vinavant ston ils stadis reconuscher las persunas che portan il patrimoni cultural immaterial (cuminanzas, gruppas ed individis che stgaffeschan, cultiveschan e tradeschan quest patrimoni). En pli ston ils stadis stgaffir ina «Glista represchentativa dal patrimoni cultural immaterial da l'umanità» ed ina «Glista dal patrimoni cultural immaterial che sto vegnir protegi urgentamain». Ultra da quai ston els crear in «Fond per preservar il patrimoni cultural immaterial» che sustegna tecnicamain e finanzialmain ils stadis da la convenziun per realisar las mesiras da preservaziun.

La finamira

Pertge fai senn da rediger ina tala glista? Quai che duai vegnir preservà sto l'emprim vegnir identifitgà e documentà. L'inventarisaziun dal patrimoni cultural immaterial è perquai in element central da la convenziun da l'Unesco. Quai pussibilite-

Fiera da tschagulas («Zibelemärit») a Berna – ina da las numerosas tradiziuns vivas en Svizra.

FOTO TOKAMUWI/PIXELIO

scha d'intermediar e promover effectivamain ils elements da quest patrimoni. Ultra da quai è l'inventarisaziun ina cundiziun per che tschertas da questas tradiziuns possian vegnir integradas en las glistas da l'Unesco («Glista represchentativa dal patrimoni cultural immaterial da l'umanità» e «Glista dal patrimoni cultural che sto vegnir preservà urgentamain»).

La «Glista da las tradiziuns vivas en Svizra» duai cuntegnair ils elements represchentativs dal patrimoni cultural immaterial da tut las regiuns dal pajais. Ella contribuescha a la sensibilisaziun da la populaziun per l'impurtanza da la realisaziun e da l'intermediaziun da las tradiziuns vivas, valurisescha e reconuscha las persunas che vivan e promovon las tradiziuns vivas e serva plinavant a la furmaziun d'iniziativas e da partenadis che sustegnan las tradiziuns vivas.

Tut las tradiziuns inventarisadas han las suandantas caracteristicas: ellas vegnan pratitgadas oz en Svizra; ellas fan part da nossa diversitad culturala e da nossa identitad; ellas sa transfurman e vegnan adattadas. Grazia a questas caracteristicas reuneschan las tradiziuns vivas giuven e vegl ed ellas promovon il stgomi: a la fiera da tschagulas a Berna sa scuntran per exempel tut las generaziuns, persunas da la citad e da la champagna, indigens ed esters per onurar la tschagula e far festa ensemen.

Il proceder

La Glista da las tradiziuns vivas en Svizra è vegnida realisada en ina collavuraziun da l'Uffizi federal da cultura, dals uffizis chantunals da cultura, da la Cumissiun

svizra da l'Unesco, da numerus experts e da persunas e societads che tgiran il patrimoni cultural immaterial.

La Confederaziun ed ils chantuns han dividì las incumbensas da l'inventarisaziun. Ils chantuns èn responsabels per il cuntegn da la glista, per l'identificaziun ed inventarisaziun da las tradiziuns vivas da lur territori. La Confederaziun ha coordinà questa lavur. La tscherna da las tradiziuns en l'emprima runda 2011/2012 è vegnida realisada suandantamain: 1. Mintga chantun ha ramassà en in emprim pass propostas per la glista da las tradiziuns vivas en Svizra. 2. In gremi dals incumbensads chantunals per la cultura, da represchentantas e represchentants da l'administraziun federala e d'expertas ed experts ha tschernì tranter las 387 propostas quellas 167 tradiziuns che duain vegnir inventarisadas en la glista da las tradiziuns vivas. La tscherna è vegnida evaluada dals chantuns. 3. L'atun 2012 ha la Confederaziun publicitgà la «Glista da las tradiziuns vivas en Svizra» cun material audiovisual per mintga tradiziun sin la pagina d'internet www.tradiziunsvivas.ch. Questa glista vegn actualisada periodicamain.

Tge è la glista da las tradiziuns vivas en Svizra?

Las «tradiziuns vivas» èn noss patrimoni cultural immaterial. Il patrimoni cultural immaterial cumpiglia las tradiziuns e praticas che vegnan dadas vinavant d'ina generaziun a la proxima ed ans dattan in sentiment d'identitad e da continuitad. Da quest patrimoni fan part per exempel las paraulas e ditgas, la musica ed il saut, ils usits e las festas, ma er la savida tradiziunala. Il patrimoni cultural immaterial è fitg varià e multifar ed en contrast cun il patrimoni cultural material sa transfurma el constantamain.

La glista da las tradiziuns vivas en Svizra cuntegna 167 elements represchentativs dal patrimoni cultural immaterial che derivan da tut las regiuns da noss pajais. L'inventari cuntegna tradiziuns ch'han in'impurtanza speziala en Svizra a nivel local, regional u naziunal e che derivan dals champs musica, saut, teater, usits, artisanat, industria u ch'han ina relaziun cun la savida davart la natira e l'ambient.

La pagina d'internet www.tradiziunsvivas.ch cumpiglia texts introductivs davart las tradiziuns vivas da mintga chantun. Las singulas tradiziuns vegnan preschentadas en text e maletg, per part exista ultra da quai in dossier cumplessiv. La navigaziun lube-scha da tschertgar ils cuntegns tenor trais

criteris: singuls chantuns – singulas tradiziuns – spartas. Sco spartas èn vegnidas definidas: expressiuns orales – arts figurativs – praticas socialas – natira ed ambient – artisanat tradiziunal.

Egida questa glista er a promover las tradiziuns vivas? Il patrimoni cultural immaterial viva mo uschè ditg che las tradiziuns vegnan pratitgadas ed han in senn per las persunas che las realiseschan. Perquai pon las mesiras per preservar quest patrimoni adina mo esser indirectas. Ellas han la finamira d'intermediar ina conscienza per la valur da las tradiziuns vivas. La glista permetta da sensibilisar vastas parts da la populaziun per l'impurtanza da las tradiziuns vivas ed ella gida a valurisar las persunas che vivan e mantegnan questas tradiziuns.

Tradiziuns localas, chantunals e nazionalas

Tar la gronda part da las 167 tradiziuns vivas cuntegnidas en la glista da la Confederaziun sa tracta da tradiziuns ch'han ragischs localas, regionalas u chantunals.

Exempels per tradiziuns localas – ch'èn per ordinari colliadas cun in singul abitativ – èn Son Gisep a Laufenburg (AG), la «Gansabhauet» a Sursee (LU) u las processions istoricas a Mendrisio (TI).

Tradiziuns che cumpiglian ina part d'in chantun èn il Chalandamarz (GR), il flottar laina sin il Lai dad Ägeri (ZG) u la fabricaziun d'automats e da stgatlats da musica (VD).

Las tradiziuns a nivel chantunal pon avoir lieu en moda decentrala ubain er en la chapitala resp. en in lieu commemorativ e sa drizzar a la populaziun da l'entir chantun. Exempels per questa categoria èn la pumicultura ed elavuraziun da la fritga (TG), la «Näfelser Fahr» (GL) u il tir dals mats (ZH).

Ma la glista da las tradiziuns vivas da la Svizra cumpiglia er tradiziuns che surpasan ils cunfins chantunals. I pon quai esser tradiziuns regionalas che cumpiglian parts cunfinantas da plirs chantuns, sco per exempel la tradiziun alpestra en la regiun da la Gruyère e dal Pays d'Enhaut (FR/VD).

In'ulteriura categoria furman atgnadads geograficas, culturalas u economicas che collian plirs chantuns sco il navigar cun bartgas da pestga (en la Svizra Bassa tranter il Lai da Constanza e las regiuns da Basilea e Berna), il hornussen (AG, BE, LU, SO) u l'inschign dals urers (en l'artg giurassian).

In proceder tut spezial han elegì ils chantuns da la Svizra Centrala (LU, NW, OW, SZ, UR, ZG). Sper atgnadads chan-

tunals ha questa regiun, che furma quasi la «tgina da la Svizra», inoltrà ina glista communabla cun las suandantas tradiziuns: saut popular, savida da l'aura e dal clima, scienza d'ervas en las claustras da mungias, martgà da taur ed exposiziuns da muvel, mitus da la liberaziun, tschaiver, clom d'Avemaria, usits da son Niclà, fieras d'alp (Älplerchilbi e Sennenchilbi), istorias da spierts, far fain selvadi, teater laic, surnums, musica populara e «Jutz» sco er urbanisaziun turistica da la cuntrada.

E per finir cumpiglia la glista da las tradiziuns vivas en Svizra er ina retscha da tradiziuns nazionalas. Quellas pon per part esser d'origin regional, ma èn daventadas en il decurs dal temp ina part impurtanta da l'identitad da l'entir pajais. Tar questas tradiziuns tutgan – sper artisanats tradiziunals sco il construir mirs sitgs u il design grafic e topografic – las suandantas cumponentas da la schientscha naziunala: lutgar, tìba e tìba plegada, cultura da consens e democrazia directa, societads da musica, fondue, jass, societads ed uniuns sco er il tir champester.

Las tradiziuns vivas ed il turissem

La glista da las tradiziuns vivas en Svizra duai svegliar l'interess per la multifariadad da la cultura che vegn dada vinavant d'ina generaziun a la proxima. Er ils umans che vegnan da lunsch pon sa laschar fascinar da questas tradiziuns. Ma i dovra ina gronda sensibilisaziun per intermediar turisticamain las tradiziuns vivas. Sche las tradiziuns perdan lur ragischs regionalas pervi da l'exploziun turistica, davanter ellas in'attracziun superfiziala.

Per incumbensa da l'Uffizi federal da cultura ha l'Universitad da Lucerna redigì in mussavia pratic che sustegna la collavuraziun tranter las associaziuns da las tradiziuns vivas ed ils acturs dal turissem. La publicaziun preschenta quatter exempels per in diever turistic da tradiziuns vivas. I vegnan descrits ils facturs ch'han favorisà il success da l'elavuraziun ed intermediaziun da purschidas turisticas che promovon e preservan tradiziuns vivas.

Cura e co vegn la glista actualisada?

Il patrimoni cultural immaterial sto pudair sa sviluppar per restar viv. Perquai sto er la glista da las tradiziuns vivas pudair sa midar – quai pretenda la convenziun da l'Unesco. Ulteriuras tradiziuns ston vegnir integradas periodicamain en la glista ed autras tradiziuns, che na correspundan betg pli als criteris, ston vegnir eliminadas. La maniera e la periodicitad da l'actualisaziun vegnan definidas suenter in'evaluaziun da la fasa da pilot en consens cun ils uffizis da cultura chantunals.

Propostas per ulteriuras tradiziuns che duain medemamain vegnir integradas en la glista pon ins far cur ch'ins less cun il formular da contact. A questas propostas pon ins agiuntar material audiovisual (fotografias, documents sonors, films) che sustegna l'illustraziun da las tradiziuns vivas inventarisadas.

E co s'engascha la Confederaziun en l'avegnir per las tradiziuns vivas? La redacziun da la glista fa part dal champ prioritari da promoziun «tradiziuns vivas» da la Confederaziun. L'Uffizi federal da cultura, la Pro Helvetia, la Biblioteca naziunala ed il Museum naziunal intermediateschan cun divers projects l'impurtanza da las furmas culturalas regionalas e tradiziunals per la vita sociala ed artistica en Svizra.

La preschentaaziun:

Uffizi federal da cultura. Las tradiziuns vivas en Svizra. 2012. (www.tradiziunsvivas.ch)

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=2657
www.chatta.ch

Il portal «www.tradiziunsvivas.ch» porscha vastas infurmaziuns davart las tradiziuns da tut ils chantuns.